

LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIUS

PAŽYMA DĖL TYRIMO SAVO INICIATYVA

2014-06-18 Nr. 14-SN-65

Vilnius

Lygių galimybių kontrolierė 2014 m. kovo 25 d. pradėjo tyrimą savo iniciatyva Nr. 14-SN-65 dėl mokytojų padėjėjų darbo efektyvinimo mokyklose, kur mokosi romų vaikai, siekiant mažinti ten besimokančių vaikų socialinę atskirtį.

Romų integracijos į Lietuvos visuomenę 2008-2010 metų programos rėmuose 2008 metais buvo įsteigti mokytojų padėjėjų etatai dviejose Vilniaus miesto mokyklose, kuriose daugiausiai mokosi romų vaikai, tačiau dėl riboto finansavimo ši priemonė nebuvo vykdoma efektyviai, o vėliau visai nutraukta. 2012 metais Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos (toliau – LGKT) vykdomo Europos Komisijos užimtumo ir socialinio solidarumo programos PROGRESS finansuojamo projekto „C.A.F.E.: keisk požiūrį – siek lygybės“ rėmuose Romų visuomenės centre buvo įsteigti du pedagogo asistento etatai. Ši priemonė taip pat įtraukta į Romų integracijos į Lietuvos visuomenę 2012-2014 metų programą (priemonė 1.1.3.). 2013 metais LGKT buvo gavusi finansavimą pedagogo asistento etatams palaikyti PROGRESS programos finansuojame projekte „Įvairovė.lt“. Šiuo metu LGKT gavo patvirtinimą apie naujo PROGRESS programos projekto (Reference Number JUST/2013/PROG/AG/AD.) finansavimą, kuriame numatytas finansavimo tęsimas romų mokytojų padėjėjams. Todėl buvo svarbu įvertinti mokytojų padėjėjų, dirbančių su romų vaikais naudą mokyklose.

Lygių galimybių kontrolierė

n u s t a t ė:

Tyrimo metu buvo apklausta per 30 savivaldybių, kurių teritorijoje gyvena daugiausia romų. Savivaldybių administracijų švietimo skyriams buvo pateikti šie klausimai:

1. Kiek romų tautybės vaikų mokosi Jūsų savivaldybės įsteigtose bendrojo lavinimo ir specialiose mokyklose? Po kiek romų tautybės vaikų mokosi vienoje klasėje (maksimaliai ir minimaliai)?
2. Kiek romų vaikų mokosi pradinėse klasėse? Kiek mokosi pagrindinėse mokyklose? Kiek mokosi vidurinėse mokyklose/gimnazijose? Prašome nurodyti informaciją išskaidant pagal mokyklas, kuriose mokosi romų moksleiviai.
3. Ar romų vaikai mokosi savivaldybės ikimokyklinėse/priešmokyklinėse ugdymo įstaigose? Jei taip, prašome nurodyti tikslus skaičius kiek romų vaikų lanko ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo grupes.
4. Ar Jūsų praktikoje yra buvę atvejų, kuomet romų vaikams buvo skirtas privalomas priešmokyklinis ugdymas (pagal LR švietimo ir mokslo ministro ir LR socialinės apsaugos ir darbo ministro 2012 m. balandžio 26 d. įsakymu Nr. V-735/A1-208 patvirtintą „Privalomo ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo nustatymo ir skyrimo tvarkos aprašą“)? Jei taip, prašome nurodyti tikslus skaičius kiek romų vaikų dalyvauja ugdymo procese pagal šią tvarką.

5. Ar romų vaikai susiduria su mokymosi sunkumais bendrojo lavinimo mokyklose? Jei taip, prašome nurodyti pagrindinius mokymosi sunkumus išskylančius romų tautybės moksleiviams. Kaip skiriasi mokymosi sunkumai pagal ugdymo lygmenis – pradinį, pagrindinį ir vidurinį (gimnazijos)?

6. Ar sprendžiant romų moksleiviams išskylančius mokymosi sunkumus būtų tikslinga steigti papildomą mokytojo padėjėjo etatą? Jei taip, kuriame ugdymo lygmenyje (pradiniame, pagrindiniame, gimnazijos) mokytojo padėjėjo darbas būtų aktualiausias?

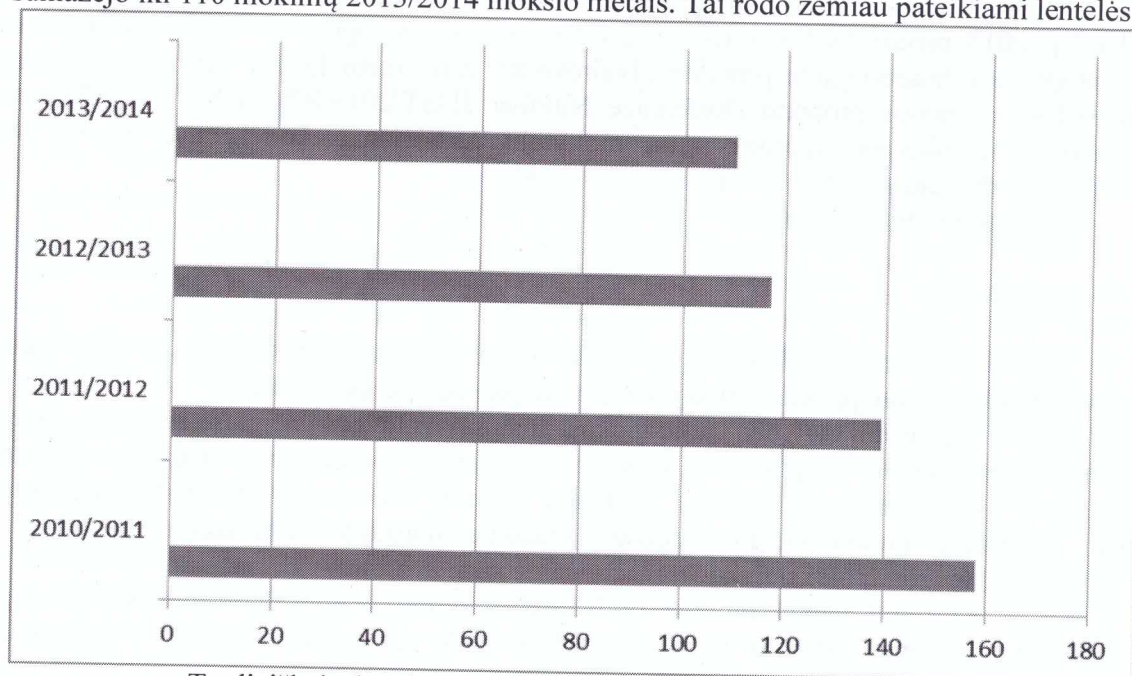
7. Kiek, Jūsų nuomone, yra tikslingas ir vertingas mokytojų padėjėjo darbas mokykloje?

8. Kokius kitus sprendimo būdus siūlytumėte sprendžiant romų moksleiviams išskylančius mokymosi sunkumus? Kokia pagalba būtų tikslinga?

Kadangi nevienodas romų, besimokančių mokyklose, skaičius, labai sunku įvertinti visus atsakymus. Pavyzdžiui, 2013/2014 m. m. Biržų ir Širvintų rajonų savivaldybėse romų vaikai nesimokė, po vieną mokėsi Pasvalio, Alytaus, Kalvarijos, du - Pakruojo ir po tris – Elektrėnų ir Radviliškio rajonų savivaldybėse. Prienų rajono savivaldybės bendrojo ugdymo mokyklose mokėsi 5, Joniškio rajono – 6 romų tautybės vaikai. Lyginant savivaldybių administracijų švietimo skyrių pateiktus duomenis su Švietimo ir informacinių technologijų centro (toliau – ŠVIC) pateiktaisiais yra nežymių neatitikimų. Tai galima paaiškinti tuo, kad Savivaldybių administracijų švietimo skyriai pateikė informaciją 2014 metų balandžio 25 d., t. y. jau baigiantis mokslo metams, ŠVIC – 2013 m. rugsėjo 1 d. Tekste naudojami faktiniai savivaldybių pateikti duomenys. ŠVIC duomenimis Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklose 2014 m. rugsėjo 1 d. mokėsi 414 romų tautybės vaikai. Įvertinant tai, kad ne visos savivaldybės buvo apklaustos, pagal Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybai atsiųstus duomenis romų skaičius kiek mažesnis – 361.

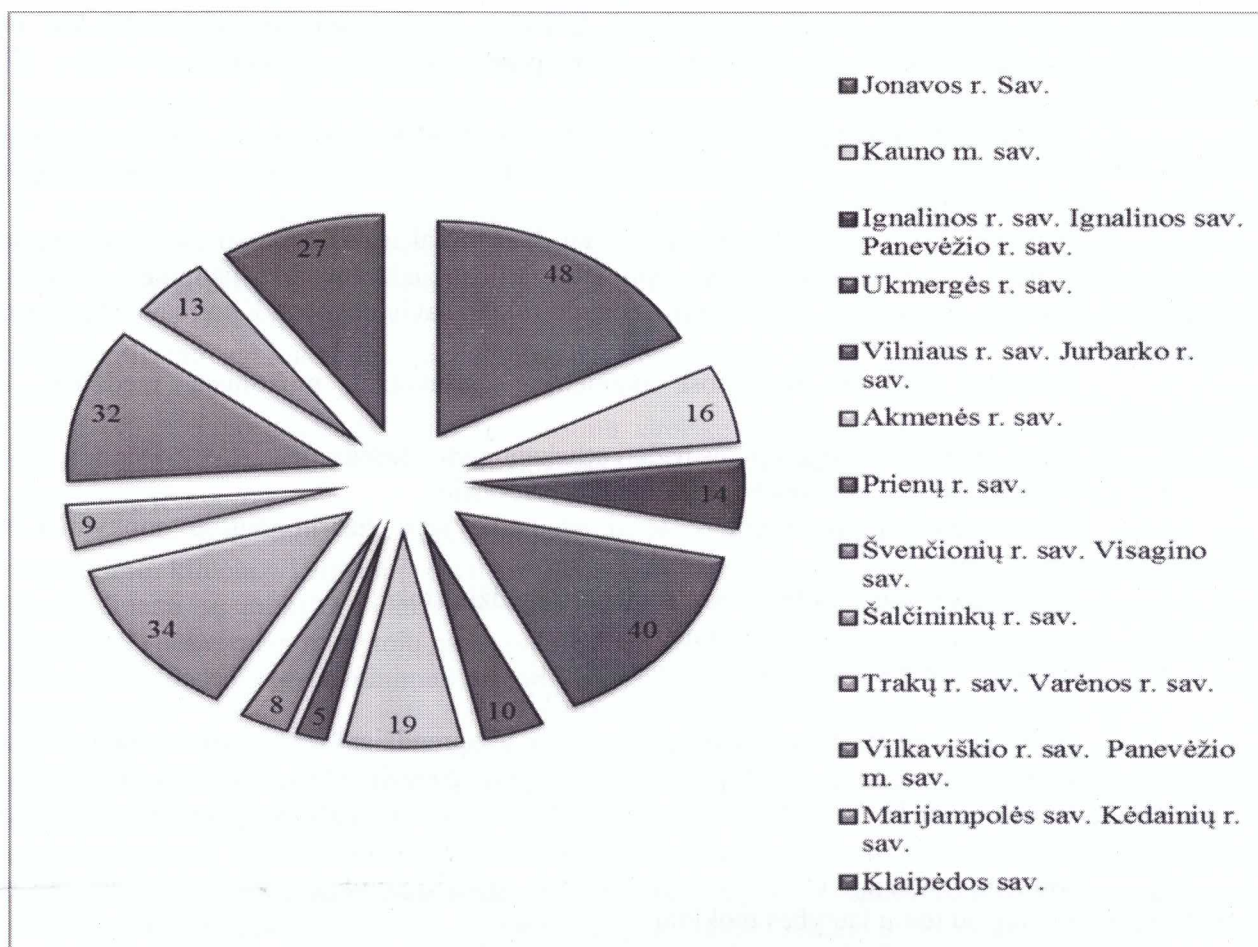
Toliau analizuojami duomenys, gauti iš apklaustųjų savivaldybių.

Nagrinėjant atsakymus į pirmąją klausimą nustatyta, kad daugiausia romų tautybės vaikų mokėsi Vilniuje. Romų tautybės vaikų skaičius Vilniuje nuo 158 mokinių 2010/2011 mokslo metais sumažėjo iki 110 mokinių 2013/2014 mokslo metais. Tai rodo žemiau pateikiami lentelės duomenys.

Tradiciškai daugiausia romų mokosi arčiausiai Kirtimų taboro esančiose mokyklose. Vilniaus miesto savivaldybės administracijos švietimo, kultūros ir sporto departamento duomenimis Vilniaus „Saulėtekio“ vidurinėje mokykloje mokosi 59, Vilniaus Naujininkų mokykloje - 21, Vilniaus „Šaltinio“ pagrindinėje mokykloje – 14, Vilniaus Senamiesčio vidurinėje mokykloje - 11 romų tautybės moksleivių, kitose mokyklose mokosi tik po 1 ar 2 mokinius.

Kaip pasiskirsto mokiniai kitose Lietuvos savivaldybėse rodo žemiau pateikiama diagrama.

Daugiausia jų mokėsi Jonavos – 41, Ukmergės – 40, Šalčininkų – 34, Panevėžio – 32, Klaipėdos – 27. Kitose savivaldybių mokyklose romų mokinių skaičius nėra gausus. Beveik visose mokyklose romai mokosi klasėje po 1, maksimaliai 2-3, išskyrus Vilniaus „Saulėtekio“ vidurinę mokyklą, kur klasėse pasitaikė net po 7 penktoje klasėje, po 6 trečioje, po 5 pirmoje ir šeštoje klasėse. Taigi, visose mokyklose romų tautybės moksleiviai yra integruoti į bendrąsias klases.

14 romų vaikų mokėsi specialiose mokyklose – po 5 mokinius Žagarės ir Ukmergės „Ryto“ specialiose mokyklose, po vieną Kauno ir Kėdainių, du vaikai Kybartų „Rasos“ specialiojoje mokykloje. ŠVIC duomenimis šis skaičius kiek didesnis, nes dar įskaičiuojama Akmenės rajono Dabinės specialioji mokykla bei Šiaulių „Ringuvos“ specialioji mokykla.

Atsakymai į antrąjį klausimą parodė, kad absoliuti dauguma romų tautybės vaikų mokėsi pradinėse klasėse. Tikslių duomenų kiek jų mokosi pagrindinėse mokyklose ir kiek vidurinėse, gimnazijose negalima išskirti, nes kai kurios savivaldybės pateikė duomenis, neišskirdami atskirų mokyklų, tačiau vyresnėse nei 10 klasė besimokančiųjų buvo nedaug. 2 gimnazijos klasėje du vaikai mokėsi Vilniaus rajono Valčiūnų vidurinėje mokykloje, po vieną mokinį - 11 klasėje Vilkaviškio rajono Sūduvos vidurinėje mokykloje, 10 klasėje Vilniaus „Saulėtekio“ vidurinėje mokykloje, 10 klasėje Marijampolės Petro Armino pagrindinėje mokykloje bei Marijampolės „Ryto“ pagrindinėje mokykloje, Krakių Mikalojaus Katkaus gimnazijoje ir kt.

Trečiasis klausimas atskleidė, kad ikimokyklinės įstaigas lankė tik 8 romų vaikai – po vieną Jurbarko ir Kėdainių rajono savivaldybėse bei po du Panevėžio rajono, Mažeikių rajono ir Klaipėdos miesto savivaldybėse, tačiau Vilniaus miesto savivaldybės administracijos švietimo, kultūros ir sporto departamento duomenimis Kirtimuose esantį VŠĮ romų visuomenės centre esantį vaikų dienos centrą lanko 83 romų tautybės vaikai.

Priešmokyklinio ugdymo įstaigose mokėsi 11 vaikų. (Po vieną Prienų, Jurbarko, Marijampolės ir Panevėžio rajono savivaldybėse, po du – Šalčininkų rajono ir Panevėžio miesto

savivaldybė bei 3 – Klaipėdos miesto savivaldybė). Išsiskiria Vilniaus miesto savivaldybė, kuri nurodo, kad Kirtimuose esančią VŠĮ Romų visuomenės centre priešmokyklinio ugdymo grupę lanko 33 romų tautybės vaikai.

Teigiamą atsakymą į ketvirtąjį klausimą, ar praktikoje yra buvę atvejų, kuomet romų vaikams buvo skirtas privalomas priešmokyklinis ugdymas pateikė tik Klaipėdos miesto savivaldybė, kuri nurodė, jog tokį ugdymą taikė tik 3 atvejais.

Atsakydami į penktąjį klausimą apie tai, kad romai nesusiduria su mokymosi sunkumais nurodė tos savivaldybės, kur mokosi keletas romų (Kalvarijos, Elektrėnų, Marijampolės, Kauno miesto savivaldybės, Pasvalio, Radviliškio Jurbarko ir Kėdainių rajono savivaldybės). Kitos savivaldybės nurodė šiuos sunkumus:

- Romams visuose mokymosi lygmenyse įsisavinant mokomąją medžiagą trukdo dvikalbystė;
- Tėvai beraščiai ir negali jiems padėti atliekant namų darbus;
- Pamokų praleidinėjimas be pateisinamos priežasties;
- Šeimos tradicijų prioritetai – tėvai nesilanko tėvų susirinkimuose, mokytojai su jais bendrauja telefonu ir pan.;
- Žemos mokymosi motyvacijos, socialinių įgūdžių stoka;
- Elementarių higienos įgūdžių neturėjimas;
- Ikimokyklinių ugdymo įstaigų nelankymas;
- Dauguma nurodo nežymius intelekto sutrikimus.

Apibendrinant atsakymus į šeštąjį klausimą, ar sprendžiant romų moksleiviams iškylančius mokymosi sunkumus būtų tikslinga steigti papildomą mokytojo padėjėjo etatą, darytinos šios išvados:

- Mokytojo padėjėjo etatas tikslingas steigti bet kuriame ugdymo lygmenyje, jei mokykloje mokosi labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių mokiniai, ne tik romų tautybės;
- Mokytojo padėjėjo etatą bendrojo lavinimo mokykloje reikėtų skirti, jei pradinėse klasėse mokytoji po 2 ir daugiau romų tautybės mokinių;
- Akcentuojama labiau socialinio pedagogo pagalba;
- Steigti papildomą mokytojo padėjėjo etatą tikslinga pradinėse klasėse ir specialiosiose mokyklose.

Kiek tikslingas ir vertingas mokytojų padėjėjo darbas mokykloje atspindi šie atsakymai:

- Mokytojo padėjėjas skirtų individualų dėmesį ir reikiamą pagalbą romų tautybės mokiniui bei skatintų pasitikėjimą savimi;
- Mokytojo padėjėjas galėtų padėti išspręsti iškilusius romų tautybės vaikų ugdymo sunkumus: pedagogas padėtų vaikams orientuotis mokykloje, palydėtų juos į mokyklą, skirtų daugiau dėmesio tokių vaikų socialinių įgūdžių ugdymui, organizacinei šviečiamajai veiklai šeimose;
- Mokytojo padėjėjo darbas mokykloje labai tikslingas ir vertingas siekiant gerų rezultatų ugdant ne tik romus, bet ir kitus specialiųjų poreikių mokinius, ypač turinčius intelekto ir elgesio sutrikimų;
- Vertingas, nes padeda ribotų galimybių turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių mokiniams savarankiškai dalyvauti ugdyme. Taip pat mokytojo padėjėjo darbas tikslingas ir dėl drausmės užtikrinimo klasėje.

Sprendžiant romų moksleiviams iškylančius mokymosi sunkumus respondentai pasiūlė taikyti tokias priemones:

- Mokinio krepšelio lėšų apskaičiavimo ir paskirstymo metodikoje numatyti finansavimą romų tautybės vaikų integravimui į klases, kuriose ugdymas vykdomas lietuvių kalba. Finansavimas būtų naudojamas apmokėti mokytojų darbą papildomu laiku dirbant su romų tautybės vaikais atsilikimui nuo programos įsisavinimo tempo įveikti;
- Stiprinti tarpinstitucinį bendradarbiavimą siekiant užtikrinti pamokų lankomumą, skirti finansavimą mokinių bendrųjų kompetencijų, socialinių įgūdžių stiprinimo programoms, dažniau skirti privalomą ikimokyklinį ir priešmokyklinį ugdymą;

- Keisti mokinių tėvų požiūrį į mokslo reikalingumą romų tautybės žmonėms;
- Mokytojo padėjėjas galėtų skirti papildomą laiką lietuvių kalbos įgūdžių tobulinimui. Turėtų galimybę organizuoti komandinį psichologo, socialinio pedagogo, tėvų (globėjų), klasės auklėtojų darbą, siekiant motyvuoti mokinių įgyti išsilavinimą, ugdyti pasitikėjimą savimi, lavinti socialinius įgūdžius, siekiant integruotis į visuomenę ir tapti jos pilnaverčiu nariu;
- Tikslingas būtų romų šeimų švietimas, didesnė ir aktyvesnė socialinių pedagogų pagalba. Galėtų būti organizuojami neformaliojo švietimo užsiėmimai tik romų tautybės vaikams kartu su tėvais. Šių užsiėmimų metu vaikai greičiau įgytų socialinių bei higienos įgūdžių;
- Dirbant su romų vaikais tikslinga būtų mokytojams domėtis romų istorija, kultūra, tradicijomis, taip pat reikalinga psichologinė pagalba tėvams.

Savo nuomonę tiriamu klausimu išreiškė Lietuvos vaikų fondo direktorė R. Navikaitė, turinti didelės patirties dirbant su romų vaikais. Kalbant apie mokytojų padėjėjų mokykloje tikslingumą ir vertingumą ji išskyrė:

1. Tiek mokyklos darbuotojai, tiek mokytojų padėjėjai romai turi vengti iškylančių bendravimo kliūčių. Turi būti aptartos pareiginės instrukcijos, mokytojų padėjėjai romai turi būti supažindinami su mokyklos darbo tvarkos taisyklėmis, su jiems keliamais reikalavimais ir mokyklos lūkesčiais. Kiekvienam mokytojų padėjėjui turi būti sudaryta galimybė išklausti teorinius mokymus (bent 40 val.), kuriuose jie įgytų minimalias teorines pedagoginio/socialinio darbo žinias bei praktinius įgūdžius ir gebėjimus.

2. Mokytojų padėjėjai romai savo veikloje turi vadovautis šiomis vertybinėmis nuostatomis – gerbti vaikus ir kiekvieno jų unikalumą, būti empatiškais, stengtis suprasti kiekvieną vaiką ir jam padėti, vertinti visus vienodai ir teikti jiems vienodą pagalbą nepriklausomai nuo jų šeimos padėties ir kitų sąlygų: pasitikėti vaiku ir būti objektyviu priimant sprendimus, nesivadovauti išankstinėmis nuostatomis; bendrauti su mokyklos kolektyvu ir su vaikų tėvais siekiant geresnių mokymosi rezultatų. Savo ruožtu mokykla privalo sudaryti jų darbui tinkamas sąlygas, suteikti reikalingą profesinę pagalbą ir galimybes jų tolesniam profesiniam tobulėjimui.

Panašias problemas savo atsiliepimuose akcentavo ir mokyklų, kuriose dirbo mokytojų padėjėjai romai direktoriai – Vilniaus „Saulėtekio“ vidurinės mokyklos direktorė R. Zinkevičienė ir Vilniaus Naujininkų mokyklos direktorius G. Urbonas. G. Urbonas išreiškė nuomonę, kad motyvuotiems mokiniams romams mokytojo padėjėjo pagalba gali būti veiksminga, jei padėjėjas būtų iniciatyvus, inovatyvus, kūrybingas, atsakingas ir nebūtinai romų tautybės atstovas. Padėjėjas privalėtų mokėti lietuvių kalbą, jis turėtų teikti individualias ar grupines konsultacijas, padėtų specialiųjų poreikių turintiems moksleiviams.

VšĮ Romų visuomenės centro direktoriaus pavaduotoja D. Drazdauskienė nurodė sunkumus, su kuriais susiduria romai atsidūrę mokyklose, ypač tie, kurie pradeda mokytis rusų mokomąja kalba. VšĮ Romų visuomenės centre ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas vykdomas valstybine kalba.

Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centro direktorės I. Čižienės nuomone mokytojo padėjėjo pagalba reikalinga mokyklose, kuriose ugdomi mokiniai, turintys specialiųjų ugdymosi poreikių. Mokytojo padėjėjui keliami kvalifikaciniai reikalavimai, kompetencijos, funkcijos, atsakomybė ir pagalbos formos apibrėžiami Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2004 m. gruodžio 30 d. įsakyme Nr. ISAK-2092 „Dėl mokytojo padėjėjo pavyzdinio pareigybės aprašo“ II-III dalyse.

Tyrimo išvados:

1. Imtis planingų veiksmų švietimo srityje, užtikrinti romų vaikų ugdymą ragina 2011 m. balandžio 5 d. Europos Komisijos komunikatas „Dėl Europos Sąjungos romų nacionalinių strategijų plano iki 2020 metų“, taip pat Europos Komisija prieš rasizmą ir netoleranciją, Jungtinių Tautų žmogaus teisių taryba, Jungtinių Tautų rasinės diskriminacijos panaikinimo komitetas.

2. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo (toliau Švietimo įstatymas) 24 straipsnis numato Lietuvos gyventojų teisę ir pareigą mokytis, tai yra, kiekvienas Lietuvos Respublikos pilietis turi teisę mokytis, įgyti išsilavinimą ir kvalifikaciją, o valstybė imasi priemonių, kad kiekvienas vaikas Lietuvoje mokytųsi pagal pradinio, pagrindinio, vidurinio ugdymo programas. Pažymėtina, kad remiantis šiuo straipsniu, valstybė turi imtis priemonių užtikrinti kiekvieno vaiko (iki 18 metų) galimybes mokytis, nepaisant nuostatos, kad ugdymas privalomas iki 16 metų. Švietimo įstatyme garantuojamas švietimo prieinamumas mokiniui, turinčiam specialiųjų ugdymosi poreikių - Švietimo įstatymo 34 straipsnio 1 dalis numato, kad jeigu jo tėvai (globėjai, rūpintojai) pageidauja, sudaromos sąlygos ugdytis arčiau jo gyvenamosios vietos esančioje ikimokyklinio ugdymo, bendrojo ugdymo mokykloje, profesinio mokymo įstaigoje arba bet kurioje valstybinėje, savivaldybės (regiono) mokykloje, skirtoje mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių. Remiantis Švietimo įstatymo 14 straipsnio 7 dalimi, mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymą įgyvendina visos privalomąji ir visuotini švietimą teikiančios mokyklos, kiti švietimo teikėjai, atskirais atvejais – mokyklos (klasės), skirtos mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdyti.

3. Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo (toliau- Lygių galimybių įstatymas) 6 straipsnio 1 dalis nustato, kad švietimo įstaigos, kiti švietimo tiekėjai bei mokslo ir studijų sistamai priklausančios įstaigos privalo užtikrinti vienodas sąlygas asmenims nepaisant lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos, kai priimama į švietimo įstaigas, kitus švietimo tiekėjus bei mokslo ir studijų sistamai priklausančias įstaigas, mokoma ir ugdoma pagal formaliojo ir neformaliojo švietimo programas, kurias jie vykdo.

4. 2000 m. vasario 3 d. Europos Tarybos Ministrų komitetas priimtoje rekomendacijoje Nr. R(2000)4 „Dėl romų vaikų švietimo Europoje“ pirmą kartą Europos Taryba pasiūlė naudotis tarpininkų iš romų bendruomenės paslaugomis tam, kad būtų užtikrintas efektyvus bendradarbiams tarp vaikų, jų tėvų ir mokyklų bendruomenės. 2009 m. birželio 17 d. Europos Tarybos Ministrų komitetas priėmė rekomendaciją CM/Rec(2009)4 „Dėl romų švietimo Europoje“, šioje rekomendacijoje jau kalbama apie tai, kad valstybės turėtų įdarbinti mokytojų padėjėjus (15 punktą). Iš pradžių mokytojų padėjėjai mokyklose, kur mokosi romų vaikai dirbo Čekijoje, Slovakijoje, Suomijoje, Prancūzijoje ir Rumunijoje NVO vykdomų projektų rėmuose (kaip Lietuvoje 2012/2013 ir 2013/2014 mokslo metais), vėliau valstybės institucijos įdarbino mokytojų padėjėjus arba skyrė finansavimą NVO projektams. Kultūros ministerijos tautinių mažumų skyriaus surinktais duomenimis dabartiniu metu 20 Europos Sąjungos valstybių mokyklose, kurias lanko romų vaikai, yra įdarbinti mokytojų padėjėjai.

5. Lietuvos savivaldybių švietimo skyrių nurodomi šie probleminiai aspektai sprendžiant romų ugdymo problemas, steigiant mokytojų padėjėjų etatus:

- Stiprinti tarpinstitucinį bendradarbiavimą siekiant užtikrinti pamokų lankomumą, skirti finansavimą mokinių bendrųjų kompetencijų, socialinių įgūdžių stiprinimo programoms, dažniau skirti privalomą ikimokyklinį ir priešmokyklinį ugdymą;

- Užtikrinti pakankamą socialinių pedagogų skaičių, ypač tose mokyklose, kur daugiausia mokosi romų tautybės vaikai. Tose mokyklose steigti mokytojų padėjėjų etatus, finansuojamus iš mokinio krepšelio lėšų. Parengti jų pavyzdinius nuostatus.

Būtinumas numatyti konkrečias mokytojų padėjėjų veiklas (individualios ir grupinės konsultacijos, dalyvavimas Vaiko gerovės komisijos veikloje, neformaliojo ugdymo veikla), vykdyti arba pavesti mokyklos administracijai mokytojų padėjėjų darbo stebėseną, sukurti mokytojų padėjėjų darbo vertinimo kriterijus.

Dirbti su mokytojais, analizuoti ir keisti jų turimas neigiamas nuostatas romų atžvilgiu, Dirbant su romų vaikais mokytojams rekomenduoti domėtis romų istorija, kultūra, tradicijomis, taip pat organizuoti psichologinę pagalbą romų tautybės mokinių tėvams.

6. 2014 m. Vilniaus universitete apgintos V. Petrušauskaitės disertacijos „Ankstyvas romų vaikų pasitraukimas iš švietimo sistemos Vilniaus mieste: švietimo lauko analizė“ tyrimo duomenys atskleidė, kad ugdymo organizavimo procese yra nepakankamai atsižvelgiama į nelygias vaikų mokymosi

galimybes – teikiant bendrąsias paslaugas visiems vaikams, neįvertinant specifinių atskirų grupių poreikių, švietimo sistema neužtikrina socialinio teisingumo ir lygių galimybių švietime. Nors 2001 ir 2011 m. surašymų duomenų analizė atskleidė svarbius teigiamus išsilavinimo pokyčius Lietuvos romų etninėje grupėje, stebimus teigiamus pokyčius reikėtų vertinti santūriai. Per pastarąjį dešimtmetį Lietuvos romų grupėje ženkliai sumažėjo neraštingų ir nebaigusių pradinės mokyklos asmenų dalis, išaugo pagrindinį išsilavinimą turinčiųjų santykinė dalis. Teigiamai reikėtų vertinti jauniausios amžiaus grupės (10–19 m.) išsilavinimo pokyčius – 2011 m. surašymo duomenimis, šios kartos Lietuvos romų rodikliai yra artimi šalies vidurkiui, ryškesni skirtumai fiksuojami tik išsilavinimo įgijime. Nepaisant teigiamų tendencijų, Lietuvos romų išsilavinimo rodikliai vis dar ženkliai skiriasi nuo šalies vidurkio, o augant bendriems Lietuvos gyventojų išsilavinimo rodikliams, Lietuvos romų išsilavinimas augo tik žemiausio lygmens – pradinio ir pagrindinio – lygmenyse. Nors švietimo sistema išlieka vienas svarbiausių socialinio mobilumo kanalų socialinę atskirtį patiriančių grupių nariams, švietimo sistemos vaidmuo Lietuvos romų socialinės integracijos procese išlieka nepakankamai aktyvus, o ugdymo proceso organizavimo problemos lemia, kad nemaža dalis romų vaikų anksti pasitraukia iš švietimo sistemos.

7. Mokyklos, ugdančius mokinius iš nepalankios (kultūrinės/kalbinės, pedagoginės, socialinės-ekonominės) aplinkos ir patiriantiems mokymosi sunkumų, turėtų skirti mokiniui mokymosi pagalbą, kuri yra reglamentuota 2013-2014 ir 2014-2015 mokslo metų pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendrųjų ugdymo planų 45-50 punktuose. Vadovaujantis šiais punktais, per savaitę mokinys galėtų gauti 3 val. mokytojo individualių ar grupinių konsultacijų.

8. Teikiant ir organizuojant pagalbą mokiniui, aktyvesnė turėtų būti ir Mokyklos vaiko gerovės komisija, kuri savo sudėtyje turėdama švietimo pagalbos specialistus, galėtų padėti mokytojui pritaikyti ugdymo turinį, pasirinkti mokymo būdus ir mokymosi priemones, bendradarbiauti su mokinio tėvais. Mokytojams dirbant komandoje ir siekiant mokinio mokymosi pasiekimų gerinimo, pasiekiami geresnių mokymosi pasiekimų.

9. Mokykla, rengdama mokyklos ugdymo planą, ir ugdydama romų kilmės asmenis, turi atsižvelgti į mokinių mokymosi patirtį, motyvaciją, interesus, siekius, gebėjimus, galias ir kt. dėl kurių kyla skirtingi mokymosi poreikiai, todėl turi diferencijuoti ugdymą, jei reikia steigti išlyginamąsias laikinas grupes, mokinių mokymosi sunkumams įveikti.

7, 8, 9 punktai suformuluoti atsižvelgiant į Švietimo ir mokslo ministerijos bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo departamento specialistų konsultaciją.

Atsižvelgdama į tarptautinę praktiką panaudojant mokytojų padėjėjų darbą dirbant su romais, į tyrimo metu iš 30 Lietuvos savivaldybių administracijų švietimo skyrių gautą medžiagą, kurioje nurodomi probleminiai darbo su romų vaikais aspektai, į Vilniaus mokyklų, kuriose dirbo mokytojų padėjėjai patirtį, į išsakytus Švietimo ir mokslo ministerijos bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo departamento pareigūnų pastebėjimus šiais klausimais bei vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 15 straipsnio 2 punktu bei Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 12 straipsnio 2 punktu, Lygių galimybių kontrolierė

n u s p r e n d ž i a:

1. Rekomenduoti Švietimo ir mokslo ministerijai spręsti mokytojo padėjėjo pareigybės darbui su romais įsteigimą tose mokyklose, kuriose mokosi daugiau kaip 5 romų tautybės vaikai pradinėse klasėse, o taip pat papildyti „Specialiosios pagalbos teikimo mokyklose (išskyrus aukštąsias mokyklas) tvarkos aprašą, patvirtintą švietimo ir mokslo ministro 2011 m. liepos 8 d. įsakymu Nr. V-1229: 7 punkte po žodžių „įgimtų sutrikimų“ įrašyti žodžius „arba mokymosi sunkumų dėl mokymosi ne gimtąja kalba arba gyvenimo kitoje kalbinėje/kultūrinėje aplinkoje)... negalinčiai savarankiškai dalyvauti ugdymo procese.

2. Pasiūlyti savivaldybių administracijoms raginti mokyklas visų pirma atsižvelgti/tirti vaikų kalbinius poreikius, nes mokymosi pasiekimai yra tiesiogiai susiję su kalbiniu mokinių pasirengimu.

Vaikams, kurie namuose vartoja kitą kalbą nei mokyklos kalba (valstybinė ar pvz. tautinių mažumų kalba), dažnai nepakankami kalbiniai įgūdžiai trukdo sėkmingai mokytis. Mokykla turėtų identifikuoti tokius vaikus (įskaitant romus, kitas tautines mažumas ir emigrantų arba re-emigrantų šeimas) ir organizuoti jiems pagalbą. Vadovaujantis Bendrųjų ugdymo planų (žr. <http://www.smm.lt/uploads/documents/ugdymo-planai/BUP%2020130519.pdf>) 48-50 punktais, nustatius mokymosi pagalbos poreikį, mokykla turėtų atitinkamai skirti kalbos įgūdžių ugdymo pagalbą individualiai arba sudarant mokinių, kuriems reikia stiprinti kalbą, grupes. Tam galima naudoti pamokas, skiriamas mokinio ugdymo poreikiams tenkinti, mokymosi pasiekimams gerinti, arba skirti konsultacijas. Mokyklos ugdymo plane reikia numatyti mokymosi pagalbos teikimo ir įgyvendinimo būdus.

3. Apie priimtus sprendimus informuoti Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybą.

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė, einanti
Lygių galimybių kontrolieriaus pareigas

E. Žiobienė

Edita Žiobienė